

उदपेषम् — उदयाश्च

913

उदपेषम् (उद + पेष् gerund. von पिष्) adv. unter Zerreiben im Wasser P. 6, 3, 58. °षे पिनाष्टि Sch.

उदप्लुत (उद + प्लुत von प्लु) adj. im Wasser schwimmend, plätschernd: पौरं चिद्युदप्लुतम् (जिन्वद्यः) RV. 5, 74, 4. प्र धेनवं उदप्लुतो नवत् 7, 42, 1. द्रुप्ताः 9, 106, 8. 108, 7. वयः 10, 68, 1. कृसांसः 4, 45, 4. die Marut AV. 6, 22, 3. 18, 2, 22.

उदप्लुत (उद + प्लुत) adj. im Wasser schwimmend: दाह AV. 10, 4, 3.

उदभार = उदकभार P. 6, 3, 60.

उदभृज् und उदमृज् (उद + भृज् und मृज्) Nn. pr. zweier Männer; s. औदभृज्जि und औदमृज्जि.

उदमन्थ = उदकमन्थ P. 6, 3, 60. सूच. 2, 352, 16.

उदमय m. N. pr. eines Nachkömmlings Atri's Ait. Br. 8, 22.

उदमेघं (उ + मेघ) m. Wasserschauer RV. 4, 116, 3. संज्ञायाम् = उदकमेघ P. 6, 3, 57, Sch. — Vgl. औदमेघि.

उदम्भस् (उद + भृज्) adj. wo Wasser hervorbricht, reichlich mit Wasser versehen: मरुपृष्ठान्युदम्भांसि (चकार) RAGH. 4, 31.

उदयं (von 3. इ mit उद्) 1) adj. nachfolgend (gramm.): उत्तमानुत्तमेषु द्येषु RV. PRAT. 4, 1, 2, 46, 3, 6. उदयशब्दः परशब्दसमानार्थः प्रातिशाख्येषु प्रसिद्धः P. 8, 4, 67, Sch. — 2) m. a) das in-die-Höhe-Gehen, Erhebung TRIK. 3, 3, 307. H. 1431. an. 3, 483. MED. j. 74. उदयः सागरस्येव पर्वकाले R. 4, 34, 32. — b) Aufgang (von Gestirnen), Aufzug (von Wolken): पुरादित्यस्योदयात् CAT. Br. 13, 8, 2, 3, 2, 26. पर्युदयम् um Sonnenaufgang KĀTJ. ÇR. 4, 15, 12. Ait. Br. 5, 30, 31. ÂÇV. GRHJ. 4, 6. GRHJASÂNGH. 1, 77. सूर्योदये N. 18, 24. VET. 26, 8. चन्द्रोदय RAGH. 12, 36. नवोदयं नाथमिवोष-धोनाम् 2, 73. तेजोद्वयस्य (der Sonne und des Mondes) युगपद्यस्योदया-भ्याम् ÇĀK. 77. ऋणोदये beim Anbruch der Morgenröthe M. 10, 33. R. 2, 71, 17. ऋकान्यस्तमयात्तानि उदयात्ता च शर्वरी MBH. 14, 1229. राशीनाम् AK. 1, 1, 2, 29. TRIK. 3, 3, 257. H. 116. मेघोदय N. (Bopp) 21, 7, v. 1. घनोदयः प्राक्तनत्तरं पयः ÇĀK. 189. अयमेवोदयं वर्षम् KUMĀRAS. 6, 54. Vgl. अकालत्रलोदय, अकालमेघोदय. — c) N. eines Berges im Osten, hinter dem man Sonne und Mond aufgehen lässt, AK. 2, 3, 2. TRIK. 3, 3, 107. H. 1027. an. 3, 483. MED. j. 74. उदयादुदितं दीप्तं ज्वालापिण्डसमप्रभम् । आदित्यम् R. 4, 58, 5. 37, 27. 40, 55. 69. 60, 8. HARIY. 11448. 12834. उदयस्य इवोषु-मान् 12976. VID. 166. उदयगिरि Hit. Pr. 46. उदयपर्वत HARV. 12381. VID. 173. KATHĀS. 9, 55. उदयशैल 9, 90. उदयाचल 64. उदयान्नि 86. 88. VID. 280. — d) Ausgang, das Hervortreten, Entstehung, das Sichtbarwerden, zur-Erscheinung-Kommen, Entfaltung: सिन्धूनामुपैदये RV. 8, 41, 2. वीजाङ्कुरः प्रागुदयात् KUMĀRAS. 3, 18. ललाटेऽदयम् — विधत्ती स्ये-रोमाङ्कम् RAGH. 1, 83. नयनयास्ताम्बूलरगोदयः AMAR. 88. ÇĀK. 167. (इन्द्रियाणाम्) उदयास्तमयौ KATHOP. 6, 6. स्वप्नावबोधौ भूतानां तावेव प्रल-योदयौ KUMĀRAS. 2, 8. कालोदये MBH. 3, 12594. रुसितमन्यनिमित्तकोद-यम् ÇĀK. 44. क्रोधस्य कुत्रोदयः PRAB. 73, 13. यो दातुर्भवत्यूर्ध्वं फलोदयः M. 3, 169. 11, 231. 12, 30, 82. JĀGŪ. 1, 343. R. 4, 42, 10. RAGH. 1, 5. कृच्छ्रे ऽपि व्यसनोदये PĀNĪKAT. III, 254. विवेकोदय ÇĀNTIC. 2 in der Unterschr. सुहृ-द्वर्गस्य भाषोदयैः AMAR. 25. प्राकाशं स्वगुणोदयेन गुणिना गच्छति PĀN-ĪKAT. I, 107. आर्यता u. s. w. सततमुदासीनगुणोदयः M. 7, 211. दोषवेगोदये (Gegens. हानौ) सूच. 2, 334, 9. 403, 19. निरस्तमुखोदया AMAR. 96. — e) Ausgang, Erfolg, Folge: उदयं तस्य कार्यस्य प्रत्यवेदयत् MBH. 3, 16218.

प्रारम्भसदृशोदयः RAGH. 1, 15. इप्सितं भर्तृरूपस्थितोदयम् 3, 1. उदत्तस्वरि-तोदय worauf ein Udatta oder Svarita folgt P. 8, 4, 67. (कर्म) अमुखोद-यम् M. 4, 70. नलोपाख्यानमत्रैव धर्मिष्ठं करुणोदयम् Mitleid erregend MBH. 1, 436. सो ऽयमभ्यागतः कालो भविता मे मुखोदयः 6047. युवां च कु-रुतं बुद्धिं भवेद्या नः मुखोदया 7439. AMAR. 42. — f) das Emporkommen, das zum-Ziele-Gelangen, Aufschwung: तवोदये KATHĀS. 4, 112. 6, 161. उदयमस्तमयं च रघूद्वक्त्रादुभयमानशिरे वसुधाधिपाः RAGH. 9, 9. तमुदयाय — यतमानम् 7. उदयापवर्गयोः 8, 23. — g) Gewinn, Vorthail; Einkommen, Einkünfte AK. 3, 4, 71. न चोदयापायकरः RV. PRAT. 11, 34. अथ वा मर्ष-यिष्यामि क्रोधमथ निशामिमाम् । गृह्यतामुदयः स्वैर कामभागेषु वानर ॥ R. 4, 9, 69. राज्यं मेहोदयम् M. 7, 55. यासां स्त्रीणां प्रियो भर्ता तासां लोका महेदयाः R. 3, 2, 22. 8, 20. ब्राह्मणास्तु परित्तिपाः शनैर्दोष्यो यथोदयम् im Verhältniss zu seinem Erwerb JĀGŪ. 2, 43. Zinsen: दाप्यस्तं चापि सोद-यम् 67. व्ययं दद्याच्च सोदयम् 146. — h) Ausgang (der Ort, durch welchen man ausgeht): पिहितपापोदया (अयोध्या) R. 2, 48, 29. — i) N. pr. des 7ten Arhant der zukünftigen Utsarpiṇi H. 54. — = Udajāçva VP. 467, N. 15. — ein Sohn Jāgūnika's Verz. d. B. H. No. 246. — ein Zuhörer Çakjamuni's VJUP. 32.

उदयगुप्त (उ + गुप्) m. N. pr. eines Mannes RĀGA-TAR. 6, 219. 252. उदयधवल (उ + धव) m. N. pr. eines Fürsten in einer Inschr. COLEBR. Misc. Ess. II, 293.

उदयन (von 3. इ mit उद्) 1) n. a) Aufgang (der Sonne u. s. w.) H. an. 4, 164. MED. n. 171. RV. 4, 48, 7. ÇAT. Br. 13, 8, 4, 9. सूर्यस्य R. 4, 40, 43. 37, 4. 6, 109, 20. भास्कोरोदयने गिरि 4, 16. चन्द्रो INDR. 5, 5. — b) Aus- gang: विद्वानुदयने पथः AV. 5, 30, 7. — c) Ausgang, Ende (Gegens. प्रा- यणा): मत्प्रायणा एव वै यज्ञा मडुदयनाः TS. 6, 1, 5, 1 (Ait. Br. 1, 7). 7, 5, 1, 2. 2, 6, 10, 4. ÇAT. Br. 1, 3, 5, 6. 2, 3, 4. 17, 9, 5, 43. 11, 5, 6, 3. — 2) m. N. pr. ein Bein. Agastja's H. an. MED. — ein König von Vatsa, des- sen Geschichte KATHĀS. 9. fgg. erzählt wird, MĀKĪH. 67, 20. MEGH. 31. VP. 462. am Ende eines adj. comp. f. आ KATHĀS. 10, 203. उदयनचरित Titel eines Dramas SĪH. D. 169, 21. — ein Purohita des Königs Çud- dhodana LALIT. 117. SCHIEFNER, Lebensb. 233 (3). — Udajana oder Udajanākārja ein Philosoph und heftiger Verfolger der Buddhisten COLEBR. Misc. Ess. I, 262. 283. II, 16. SĪH. D. 120, 10.

उदयनीय (von उदयन) adj. zum Ausgang gehörig, schliessend: तस्मा- दादित्यश्चरः प्रायणीयो भवत्यादित्य उदयनीयः Ait. Br. 1, 7. अतिरात्र ÇAT. Br. 9, 4, 4, 15. 12, 1, 3, 3. इष्ट ÇĀKĪH. Br. in Ind. St. 2, 309. subst. m. f. n. mit Ergänzung von अतिरात्र, इष्टि, कर्मन् ÇAT. Br. 9, 3, 1, 34. 3, 2, 3, 6. fgg. 4, 3, 1, 11, 3, 2, 2. उदयनीयायां संस्थितायाम् 13, 3, 4, 25. KĀTJ. ÇR. 7, 5, 16. ÂÇV. ÇR. 4, 3.

उदयपुर (उ + पु) n. N. pr. der Hauptstadt von Mervar LIA. I, 112. उदयराज (उ + र) m. N. pr. eines Mannes RĀGA-TAR. 6, 287. Verz. d. B. H. No. 1353.

उदयसिंह (उ + सिं) m. N. pr. eines Königs (1433) Verz. d. B. H. No. 71. उदयादित्य (उ + आ) m. N. pr. eines Mannes RĀGA-TAR. 4, 43. COLEBR. Misc. Ess. II, 299. 309.

उदयाश्च (उ + अ) m. N. pr. ein Grosssohn Agātaçatru's VP. 467. — Vgl. उदयिभद्र.

58